

الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

تهمینه باهری اسلامی^۱، حمیدرضا کرمی^۲، رحمان امینیان^۳، عزیز دولتخواه^۴، جهانبخش سنجابی شیرازی^۵، علیرضا معروفی^۶
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۷

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش، ارائه الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بود. **روش:** پژوهش حاضر کاربردی و در زمره پژوهش های کیفی بود. روش مطالعه تحلیل گفتمان و تحلیل محتوا بود و روش گردآوری داده ها اسنادی بود. در این پژوهش از مجموعه بیانات و سخنرانی های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) با تمرکز بر سخنرانی های موضوعی و ویژه در مناسبات استفاده شد و برای طراحی الگوی تحلیل راهبردی، با نظر خبرگان و صاحب نظران، از روش دلفی استفاده شد. **یافته ها:** الگوی تحلیل راهبردی مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در پنج مؤلفه تحلیل واقعیت، اهداف راهبردی، اصول و ارزش ها، سیاست ها و راهبردهای کلی و عمومی و همچنین دو زیرمؤلفه شایستگی های کلیدی و چالش ها ذیل مؤلفه تحلیل واقعیت ارائه شد. همچنین، راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر برگرفته از راهبردهای استخراجی از بیانات معظم له را می توان در هفت حوزه فرهنگی-اجتماعی؛ علمی، فناوری و آموزشی؛ اقتصادی؛ سیاسی و سیاست خارجی؛ حقوقی، اداری و قضایی؛ دفاعی-امنیتی و امور زیربنایی دسته بندی نمود. **نتیجه گیری:** الگوی تحلیل راهبردی ارائه شده می تواند مورداستفاده همه سازمان ها برای طراحی راهبردها برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) قرار گیرد.

کلیدواژه ها: مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، تحلیل راهبردی، مبارزه با مواد مخدر

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه علوم انتظامی امین - ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، تهران، ایران. پست الکترونیک: t_baheri@tabrizu.ac.ir
۲. استادیار، گروه مبارزه با مواد مخدر، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
۳. مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی، تهران، ایران.
۴. کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۵. دکتری حرفه ای پزشکی، دانشگاه رازی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران.
۶. کارشناس ارشد پدافند غیر عامل، دانشگاه مالک اشتر، تهران، ایران.

مقدمه

قاجاق مواد مخدر همواره به عنوان یک تهدید جدی در سلامت و ایمنی عمومی جامعه و مهم ترین تهدید علیه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران است. مجرمان جرائم مواد مخدر به شکل عرضه و تقاضا به طور عمیقی در ارتباط هستند و مافیای جهانی مواد مخدر حتی با استفاده از سرویس های اطلاعاتی کشورهای مختلف به صورت سازمان یافته ای در حال فعالیت هستند. به همین دلیل است که مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مبارزه با این پدیده را یک «جهاد بزرگ» دانسته و مقابله با این «بلای بزرگ و تهدید عظیم» را در کشور نیازمند اتخاذ یک رویکرد جدید و سیاست های همه جانبه می داند. این مهم در قالب سیاست های کلی مبارزه با مواد مخدر نیز تأکید شده است؛ بنابراین امنیت اجتماعی تحت تأثیر جرائم مرتبط با مواد مخدر گسترده است و دولت ها برای کاهش آسیب های ناشی از مواد مخدر، راهبردهای مختلفی را تدوین می نمایند. این راهبردها معمولاً بیشتر برای کنترل مواد مخدر است. البته اثربخشی به دلیل عدم درک تجارت جرائم مواد مخدر ممکن است محدود باشد.

بیانات، تدابیر و فرامین مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) مؤیدی دیگر بر آن است که معظم له در موضوعات اساسی متخصص و نظریه پرداز بوده و در برخی موارد نخبگان نیز از فهم به موقع و عمیق بیانات ایشان ناتوان می باشند. تحلیل راهبردی بیانات نشان می دهد معظم له برای حرکت در مسیر تمدن نوین اسلامی نقشه راه دقیق و جامعی طراحی نموده اند که در بیانات مختلف آن را تبیین می نمایند. به واسطه لزوم کلان نگری، همه جانبه نگری و لزوم درک نیازهای کشور در حوزه مبارزه با مواد مخدر، ستاد مبارزه با مواد مخدر نیازمند شیوه خاصی از تحلیل راهبردی است که تأمین کننده اهداف بلند مدت این حوزه باشد. تحلیل راهبردی بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، به واسطه چهارچوب و اندیشه مختص معظم له شیوه مناسبی است که چگونگی رسیدن به اهداف راهبردی را نیز تبیین می نماید. لذا ضروری است با هدف ایجاد هماهنگی بیشتر در مدیریت راهبردی در ستاد مبارزه با مواد مخدر با نظام موجود در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و نیز اجرائی نمودن بیانات ایشان، ابتدا الگوی

موجود در بیانات احصاء و سپس هر یک از مؤلفه‌های آن تبیین شود؛ آنچه در این پژوهش، تحت عنوان «راه‌یابی راهبردی» نامیده می‌شود.

واژه راهبرد از لغت یونانی استراتگوس به معنی هنر ژنرال‌ها گرفته شده است. واژه «راهبرد» همچنین در دهه ۱۹۶۰ در وزارت دفاع امریکا مطرح و توسط آندروز^۱ و همکاران ایشان به دنیای صنعت و تجارت وارد شد؛ به‌طوری‌که از سال‌های اولیه دهه ۱۹۷۰ به بعد، پژوهشگران این حوزه، نوع شناسی گوناگونی را برای توضیح نحوه شکل‌گیری استراتژی‌ها، عرضه کرده‌اند. امروزه از این رویکردها به‌عنوان مکاتب حوزه راهبرد و شکل‌گیری آن که دارای تفاوت‌هایی زیربنایی هستند نام برده می‌شود. رویکردهای گوناگون نظریه‌پردازان حوزه راهبرد به‌چگونگی شکل‌گیری راهبرد در سازمان‌ها، موجب مطرح شدن مدل‌های متنوع و متعددی در این حوزه شده است.

دهه ۱۹۸۰ با نظریات مایکل پورتر^۲ در حوزه رقابت‌سپری شد و در دهه ۱۹۹۰ به‌مثابه عصر جدید (اطلاعات)، رویکردهای راهبردی به وجود آمد. مینتزبرگ^۳ و همکارانش (۱۹۹۸) ده مکتب در مورد راهبرد ارائه داده‌اند که در جدول ۱ آمده است. دوویت و می‌یر^۴ (۱۹۹۹) موضوعات کلیدی، ازجمله «شکل‌گیری راهبرد» و «مقصد سازمانی» را تقسیم و دسته‌بندی راهبرد را مطرح کردند. ویتینگتون^۵ (۱۳۹۱) نیز با دو موضوع کلیدی «نقش عمل برنامه‌ریزی شده در مقابل عمل نوظهور» و «اهمیت منابع داخلی نسبت به موقعیت خارجی» الگوی شکل‌گیری راهبرد را توضیح داده است.

جدول ۱: مکاتب ده‌گانه راهبردی (علی‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۰)

نام گروه	نام مکتب
تجویزی	طراحی
	برنامه‌ریزی
	موقعیت‌یابی
	کارآفرینی
توصیفی	شناختی
	یادگیری
	قدرت
	فرهنگی
ترکیبی	محیطی
	پیکره‌بندی

برای تحلیل یک پدیده سیاسی بایستی نگاه ایجابی و سلبی به صورت توأمان به مسئله داشت؛ بدین ترتیب بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ده مهارت به صورت زیر باید ملحوظ نظر باشد.

۱- کل‌نگری (مشاهده مجموعه واقعیات باهم)

واقعیت‌هایی وجود دارد که اگر ما این واقعیت‌ها را در محاسبات خودمان نیاوریم، قطعاً در قضاوت اشتباه خواهیم کرد؛ در انتخاب راه هم اشتباه خواهیم کرد. این واقعیت‌ها را باید دید. ما وقتی که می‌خواهیم آرمان‌گرایی همراه با واقع‌بینی داشته باشیم؛ یعنی واقعیت‌ها را بینیم و بر اساس واقعیت‌ها حرکت خودمان را تنظیم کنیم، باید توجه کنیم که به لغزش‌هایی که در اینجا ممکن است پیش بیاید، دچار نشویم. یک لغزش این است که ما بخشی از واقعیت‌ها را نبینیم که این مسئله موجب خطاست و خطای در محاسبه را به دنبال خواهد داشت. واقعیت‌ها را باید دانست. اگر ما نگاه کلان به انقلاب و حادثه‌ی پدید آمدن جمهوری اسلامی بیندازیم، جزئی‌نگری‌ها نمی‌تواند ما را گمراه کند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۲- ملاحظه‌ی نسبت به آرمان‌ها و واقعیت‌ها

بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) آرمان‌های انقلاب بدون نیرو و نشاط و جسارت جوانی، قابل تعقیب و قابل دسترسی نیست. در صورتی که نیروی جوانی یعنی قدرت فکری و بدنی، نشاط و روحیه و حالت تحرک و همچنین جسارت، یعنی خشکنی‌ها که در جوان‌ها به‌عنوان خصیصه وجود دارد، نباشد ما به آرمان‌ها دست پیدا نخواهیم کرد؛ بنابراین جوان‌ها در زمینه دسترسی به آرمان‌ها و تحقق آرمان‌های انقلاب و آرمان‌های اسلامی دارای مسئولیت بزرگی هستند و کارآمدی بسیار بالایی هم دارند؛ بنابراین نباید از آرمان‌خواهی دست برداشت و اصلاً بن‌بستی وجود ندارد. در آرمان‌خواهی صحیح و واقع‌بینانه، وقتی انسان واقعیت‌ها را ملاحظه می‌کند، هیچ چیز به نظرش غیرقابل پیش‌بینی نمی‌آید (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۳- ملاحظه نسبت به تکلیف و نتیجه

بر اساس معظم له، ما دنبال تکلیف هستیم. تکلیف گرایی معنایش این است که انسان در راه رسیدن به نتیجه مطلوب، بر طبق تکلیف عمل کند؛ برخلاف تکلیف عمل نکند، ضد تکلیف عمل نکند، کار نامشروع انجام ندهد. البته باید به دنبال نتیجه هم بود. اگر آن کسی که برای رسیدن به نتیجه بر طبق تکلیف عمل می‌کند، به نتیجه مطلوب خود نرسید احساس پشیمانی نمی‌کند و خاطرش جمع هست که تکلیفش را انجام داده است؛ بنابراین اینکه تصور کنیم تکلیف گرایی معنایش این است که ما اصلاً به نتیجه نظر نداشته باشیم، نگاه درستی نیست (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۴- لحظه شناسی

لحظه را باید شناخت، نیاز را باید دانست. مثلاً در کوفه دل‌هایشان پر از ایمان به امام حسین (ع) بود اما چند ماه دیرتر وارد میدان شدند، همه‌شان هم به شهادت رسیدند، پیش خدا هم مأجورند، اما کاری که باید بکنند، آن کاری نبود که آن‌ها کردند؛ لحظه را نشناختند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۵- تحلیل همزمان نقاط قوت و ضعف مسائل

پیشرفت هایمان را باید بشناسیم، ضعف هایمان را هم باید بشناسیم. اگر ضعف های خودمان را پنهان کنیم، نشناسیم، تجاهل کنیم، این ضعف ها خواهد ماند، نهادینه خواهد شد، برطرف نخواهد شد. لذا، همه نقاط قوت و ضعف را باید بدانیم (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای، ۱۳۹۲).

۶- توجه به شاخص ها

اگر ملتی قدرت تحلیل خودش را از دست بدهد، فریب و شکست خواهد خورد. اصحاب امام حسن (ع) قدرت تحلیل نداشتند، نمی توانستند بفهمند که قضیه چیست و چه دارد می گذرد؛ بنابراین شاخص ها را گم کردند. در جاده همیشه باید شاخص های موردنظر باشد. اگر شاخص را گم کردید، زود اشتباه می کنید (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای، ۱۳۹۲).

۷- مفهوم سازی و توجه به دلالت الفاظ بر معانی

یکی از چیزهایی که در هر حرکت عمومی و در هر نهضت لازم است، این است که بر اساس تفکرات و مبانی پایه ای این نهضت و این جریان، هم بایستی «واژه سازی» بشود و هم بایستی «نهاد سازی» بشود. وقتی یک فکر جدید، مثل فکر حکومت اسلامی و نظام اسلامی و بیداری اسلامی مطرح می شود مفاهیم جدیدی را در جامعه القا می کند؛ بنابراین این حرکت و این نهضت باید واژه های متناسب خودش را دارا باشد؛ اگر از واژه های بیگانه وام گرفت، فضا آشفته خواهد شد و مطلب ناگفته خواهد ماند (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای، ۱۳۹۲).

۸- تأمل در افکار بازیگران سیاسی

باید دشمنی ها را شناخت؛ مشکل ما این است. خواص باید بصیرت داشته باشند تا موجب غفلت نشوند. از صدر مشروطه علمای بزرگی بودند که به توطئه و تفکرات غرب توجه نکردند و ندانستند که این ها دارند با اسلام مبارزه می کنند. نتیجه این شد که کسانی که فهمیدند به دار زده شدند و این ها حساسیتی پیدا نکردند. این اشتباهی است که انجام

گرفت، این اشتباه را ما نباید انجام دهیم (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۹- اصلی و فرعی کردن مسائل

در بسیاری از اوقات یک مسئله اصلی در کشور وجود دارد که همه باید همت کنند و به سراغ این مسئله اصلی بروند. باید مسئله کانونی کشور این باشد اما ناگهان می‌بینیم از یک گوشه‌ای یک صدایی بلند می‌شود، یک مسئله حاشیه‌ای درست می‌کنند، ذهن‌ها متوجه آن می‌شود. مسائل اصلی را باید شناخت و مسائل فرعی را اصلی نکرد نه اینکه مطرح نکرد و مسائل فرعی هم باید طرح شود. همه جزئیات باید طرح شود اما اصلی نشود و ملاک مخالفت و موافقت قرار نگیرد (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۱۰- شنیدن همه سخنان و انتقادات و انتخاب بهترین

حرف همه را باید شنید، گوش کنید اگر دیدید حرف درستی است آن وقت «فیتبعون احسنه». باید استماع کرد؛ بعد هرچه بهتر است، انسان قبول کند هرچند که آن بهتر از زبان کسی دربیاید که انسان او را دوست ندارد، قبول ندارد (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

در حوزه الگوهای تحلیل راهبردی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) تحقیقاتی اندکی انجام شده است که در ادامه به آن پرداخته می‌شود. پالیزبان (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «سنجش موقعیت راهبردی انقلاب اسلامی و تدوین برآورد راهبردی برای رسیدن آن به موقعیت مطلوب» نشان داد که سنجش موقعیت راهبردی انقلاب اسلامی و تعیین اینکه انقلاب اسلامی در هر بخش و در شرایط موجود و مطلوب در کدام موقعیت راهبردی (تهاجمی، محافظه کارانه، رقابتی و تدافعی) قرار دارد، از طریق ارزیابی عوامل راهبردی شامل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای آن بخش امکان‌پذیر است. ضمن اینکه توصیف و تبیین موقعیت راهبردی و شناخت چالش‌های راهبردی در مسیر رسیدن از شرایط موجود به شرایط مطلوب تسهیل‌کننده طراحی و تدوین راهبردها برای دستیابی به

مطلوبیت راهبردی در هر بخش خواهد بود. مسلمی و فاضلی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «مدل تحلیل راهبرد در منظومه فکری مقام معظم رهبری» نشان دادند که در گفتمان انقلاب به دلیل ابتدا بر پارادایم الهی-ارزشی در بعد دیدگاه‌سازی مؤلفه «علم محوری/تولید علم» را به منظور افزایش درک فرصت‌ها، گسترش مرزهای دانش و غنی‌سازی ذهنی، همراه با تزکیه فردی و جمعی را زمینه‌ساز جلب فرصت‌ها می‌داند. در بعد تحلیل گلوگاه «عوامل حیاتی موفقیت» به دلیل همزادی گلوگاه‌های اصلی و شایستگی‌های کلیدی، مؤلفه «قابلیت سازی و استحکام ساخت درونی» را به مثابه شایستگی‌های کلیدی رفع موانع توصیه می‌کند و بالاخره در بعد راه‌یابی به دلیل رویکرد آینده‌ساز، مؤلفه «قاعده شکنی» خلاقانه را به منظور بروز و ظهور قواعد الهی انسانی منطبق بر قابلیت‌های درونی دنبال می‌نماید. محمدی‌لرد (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «مدل تحلیل راهبردی در اندیشه مقام معظم رهبری» سه مقوله اهداف راهبردی، تبیین راهبردی واقعیت‌های اجتماعی و تفکر راهبردی را در فرایند تحلیل راهبردی لحاظ کرد. بر اساس نظر ایشان، یک تحلیل‌گر راهبردی، ابتدا اهداف راهبردی نظام سیاسی (وضع مطلوب) را شناخته و سپس واقعیت‌های اجتماعی راهبردی (وضع موجود) را تبیین می‌نماید و در نهایت شیوه حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب (راهبرد) را با کمک تفکر راهبردی ترسیم کند. بنابراین پژوهش حاضر درصدد است تا نسبت به طراحی الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) اقدام نماید. درواقع ما به دنبال به پاسخ به این سؤال هستیم که الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر کاربردی و در نوع پژوهش در زمره پژوهش‌های کیفی است و از روش تحلیل گفتمان و تحلیل محتوا نیز بهره‌گیری شده است و روش گردآوری نیز اسنادی است. در این پژوهش تحلیل گفتمان صرفاً متنی یا زبانی است و تمرکز تحلیلی آن محدود

به بخش‌های کوچکی از کلام یا نوشته است؛ بنابراین مجموعه بیانات و سخنرانی‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با تمرکز بر سخنرانی‌های موضوعی و ویژه در مناسبات مبنای برنامه‌ریزی قرار گرفت. برای طراحی الگوی تحلیل راهبردی، با نظر خبرگان و صاحب‌نظران، از روش دلفی استفاده شد. در این مطالعه، سه مرحله متوالی پشت سر گذاشته شده است که عبارت‌اند از: مرحله پیش از مطالعه دلفی که در آن با تکنیک‌های پایش محیطی و شبکه‌ای، سند کاوی و بررسی کتابخانه‌ای، کلید مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های الگوی تحلیل راهبردی شناسایی و استخراج شدند. ابزار به کار رفته در این مرحله، فیش‌های پایش و فیش‌های تحلیل سندی است که محقق سازمان‌دهی و تنظیم داده‌های استخراجی آن‌ها را انجام داده است. دومین مرحله، شامل مرحله مطالعه دلفی و اجرای دو راند پیوسته دلفی در میان ۸ نفر از اعضای نمونه شامل «پانل دلفی خبرگان» بوده است که با استفاده از بحث و تبادل نظر کارشناسی بین اعضا صورت گرفت. سپس نتایج نظرات در خصوص مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های خروجی مجدداً در جلسات کانونی مورد بررسی قرار گرفت. داده‌های حاصل از نظرات اعضای پانل جمع‌آوری و مجدداً به اعضای نمونه انعکاس یافته است. گفتنی است اعضای نمونه پژوهشی به شیوه هدفمند از جامعه آماری استادان و مدیران ارشد حوزه راهبردی و مبارزه با مواد مخدر در ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری و دانشگاه‌های منتخب انتخاب شده‌اند. سومین مرحله، شامل مرحله پس از مطالعه دلفی است که در آن الگوی تحلیل راهبردی مبتنی بر اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از فرایند دلفی، در جلسه آخر کانونی مورد تحلیل قرار گرفت و اصطلاحات مورد نظر بر اساس کلیدواژه‌های مستخرج از بیانات رهبری، از لحاظ جامعیت، شمولیت و ساختاری الگوی تحلیل راهبردی مورد بررسی واقع گردید و الگوی پیشنهادی نهایتاً به تأیید متخصصان رسیده و اعتباربخشی شده است.

یافته‌ها

با توجه به سؤال و هدف پژوهش مبنی بر اینکه الگوی تحلیل راهبردی مبارزه با مواد مخدر بر محور اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چگونه است؟ با پاسخ به این پرسش و از رهگذر ترسیم مدل تحلیل راهبردی در اندیشه رهبر انقلاب، تلاش می‌شود

به صورت ضمنی، دستورالعملی برای تحلیل راهبردی در ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری پیشنهاد شود. درواقع مدلی از تحلیل راهبردی در حوزه مبارزه با مواد مخدر ترسیم شده و سپس هر یک از عناصر آن تبیین و تشریح شود. قبل از ارائه الگوی تحلیل راهبردی از مراحل سه گانه پژوهش، ترکیب ۸ نفر از اعضای نمونه پژوهش که به شیوه هدفمند از جامعه استادان و مدیران ارشد حوزه مسائل راهبردی و مبارزه با مواد مخدر انتخاب شده و پانل خبرگان و متخصصان در این مطالعه دلفی را تشکیل می دهند به نسبت مراجع انتخاب، فراوانی و درصد در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: توزیع نمونه‌ای هدفمند دلفی (اعضای پانل دلفی)

اعضای پانل دلفی	نوع مدرک	فراوانی	درصد فراوانی
مدیران ارشد (مرد)	دکتری	۷	۸۸٪
مدیران ارشد (زن)	دکتری	۱	۱۲٪

پس از این مرحله، یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌های مرحله پیش از مطالعه دلفی که اغلب با روش‌های پایش محیطی و شبکه‌ای، سند کاوی و بررسی کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) انجام گرفته است، ارائه شده است. در این مرحله و پس از پایش محیطی تعداد ۵ مؤلفه و تعداد ۲ زیر مؤلفه استخراج و ثبت شده‌اند. پس از چندین دور پالایش و اصلاح و تعاریف عملیاتی از مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌ها، تعداد ۵ مؤلفه استخراجی از این مرحله به صورت جدول ۳ استخراج و متمایز گردید.

جدول ۳: مؤلفه‌های الگوی راهبردی

مؤلفه	زیر مؤلفه
۱- واقعیات	الف) شایستگی‌های کلیدی ب) چالش‌ها
۲- اهداف راهبردی	
۳- راهبردهای کلی و عمومی	
۴- اصول و ارزش‌ها	
۵- سیاست‌ها	

بر این اساس، بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) تحلیل و الگوی تحلیل راهبردی شامل مؤلفه‌های زیر است :

مؤلفه اول: تحلیل واقعیات

مقام معظم رهبری فرمودند: «...اولاً از توانایی‌های خودمان آگاهی داشته باشیم، ثانیاً آسیب‌پذیری‌های خودمان را درست بشناسیم، هم بدانیم توانایی‌هایمان چیست، هم آن آسیب‌پذیری‌هایمان...»^۱؛ لذا در الگوی پیشنهادی، توانایی‌ها و فرصت‌های موجود در کشور تحت عنوان «شایستگی‌های کلیدی» و نقاط نقص، آسیب و تهدید در کشور، تحت عنوان «چالش‌ها» با تعاریف زیر از بیانات ایشان استخراج گردید:

الف) شایستگی‌های کلیدی

شایستگی کلیدی به قابلیت‌ها، دانش، مهارت‌ها و منابعی اشاره دارد که «قدرت تعیین‌کننده» را تشکیل می‌دهند و نیز فرصت‌های پیش روی کشور را شامل می‌شود. قدرت تعیین‌کننده، یک منظومه و مجموعه‌ای از عوامل گوناگون است که به هم مرتبط‌اند.^۲

ب-چالش‌ها

چالش‌ها مهم‌ترین و ملموس‌ترین عارضه‌های موجود در مبحث مدنظر تلقی می‌شوند که مانعی در مسیر بهره‌برداری از فرصت‌های پیش رو و یا حذف عوامل^۳ بازدارنده هستند.^۴ همچنین تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها و نقاط ضعف تحت عنوان چالش‌ها طبقه‌بندی گردیده است.

مؤلفه دوم: اهداف راهبردی

در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، انتخاب جهت صحیح در هر اقدام، از اهمیت بالایی برخوردار است. می‌فرمایند: «...مهم، انتخاب جهت درست است. جهت‌گیری را

۱. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱/۰۳/۰۴

۲. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان نظام، ۱۴۰۱

۳. عوامل: علل ریشه‌ای و اولویت‌دار پدیدآورنده و تداوم‌بخش چالش‌ها هستند.

۴. سند تحول دولت مردمی، نسخه ۱، سال ۱۴۰۰

باید درست انتخاب کنیم؛ این قطب‌نماست، این شاخص اصلی است. اگر چنانچه جهت‌گیری را غلط انتخاب کردیم، در انتخاب جهت‌گیری اشتباه کردیم، تلاش مضاعف ما نه فقط ما را به نتیجه نمی‌رساند، بلکه ما را از راه دور می‌کند...^۱. هدف راهبردی کانون تمرکزی عرضه می‌کند که به تصمیم‌گیران این امکان را می‌دهد تا انرژی خود را به سمت آن متوجه کرده و از تفرق و پریشانی پرهیز کنند. در حقیقت، تحلیل راهبردی به صورت بنیادی با مقوله هدف و شکل دادن مستمر به آن مرتبط است و توسط آن هدایت می‌شود (محمدی لرد، ۱۳۹۲).

مؤلفه سوم: راهبردهای کلی

به نظر می‌رسد محور بنیادین و محرک اصلی پیشرفت و حرکت از وضع موجود به وضع مطلوب، نوعی توان نرم‌افزاری یا به عبارتی، شیوه‌های خاص از تفکر جهت تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری است و اگر این توان نرم‌افزاری در سازمان نباشد و یا تناسبی بین توان سخت‌افزاری و نرم‌افزاری آن وجود نداشته باشد، حصول موفقیت امری غیرممکن و یا حداقل بسیار مشکل و پرهزینه خواهد بود. در حقیقت تفکر راهبردی در راستای پاسخ دادن به این پرسش است که «چگونه باید به هدف موردنظر رسید». همان‌طور که بیان شد در تحلیل راهبردی، منظور از راهبرد راهی است که سازمان را به هدف می‌رساند، مأموریت را محقق می‌سازد و به چشم‌انداز معنا می‌بخشد؛ بنابراین راهبردها مسیر تحقق هدف، اصلاح یا رفع عامل هستند.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در بیانات خود، همچنین به موضوع مهم دیگری اشاره داشته و آحاد مردم و مسئولین را متوجه آن کرده‌اند که موفقیت، پیشرفت و امنیت در گرو حفظ ارزش‌های اسلامی است.^۲ می‌فرمایند: «.... اموری هست که مردم باید انجام دهند و صفتهایی هست که باید آن صفات را برای خودشان به وجود آورند. این‌ها ارزش‌ها است. کارها و صفاتی هم هست که مردم باید از آن‌ها دوری کنند. این‌ها ضد

۱. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۹۲/۰۴/۳۰

۲. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۷۳/۰۳/۰۸

ارزش‌ها است...؛ لذا اصول و ارزش‌ها (مؤلفه چهارم) و سیاست‌ها (مؤلفه پنجم) نیز در این الگو استخراج گردید.

مؤلفه چهارم: اصول و ارزش‌ها

ارزش‌ها، باورها، بایدها و نبایدها است که در تصمیم‌گیری‌های راهبردی، نقش کلیدی دارند. همچنین مجموعه‌ای از ارزش‌های بنیادین و پایدار که بر کلیه تصمیمات و اقدامات، حاکم بوده و هدایت‌گر راهبردها و برنامه‌ریزی‌ها برای نیل به اهداف می‌باشند، اصول نامیده می‌شوند.

مؤلفه پنجم: سیاست‌ها

سیاست‌ها برای تحقق آرمان‌ها و اهداف، پس از مجموعه آرمان‌ها قرار می‌گیرند و حاوی اصولی هستند که آرمان‌ها را به مفاهیم اجرایی نزدیک می‌کنند.

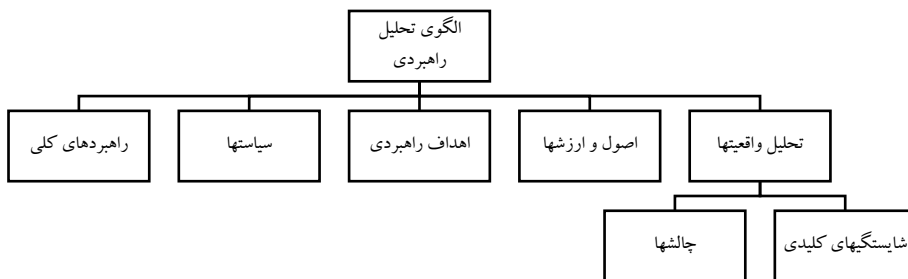
دومین مرحله از پژوهش، مرحله مطالعه دلفی و اجرای ابزار دلفی در دو راند پیوسته در میان اعضای پانل است (ابزار دلفی در این مرحله بحث کانونی و متمرکز صاحب‌نظران دلفی است که دربرگیرنده ۵ کلید مؤلفه و ۲ زیر مؤلفه در مرحله قبل است)؛ از آنجایی که یکی از فنون تحلیل پاسخ‌های دلفی، دستیابی به ملاک داوری نسبت به برآیند نظرات اعضاست؛ بنابراین، محقق با لحاظ کردن پارامترهای آماری و به‌ویژه درصد فراوانی پاسخ‌ها درباره هر زیر مؤلفه و نیز با مطالعه سوابق موضوع، ملاک و دامنه تصمیم‌گیری درباره نوع پاسخ اعضای پانل نسبت به اجماع یا اجماع نداشتن مؤلفه‌های دلفی را به‌صورت جدول ۴ تعیین کرده است.

جدول ۴: ملاک داوری و دامنه اجماع در تحلیل پاسخ‌های پانل دلفی

نوع اجماع	۰ تا ۳۹ درصد	۴۰ تا ۵۹ درصد	۶۰ تا ۷۹ درصد	۸۰ تا ۱۰۰ درصد
اجماع رد	حذف زیر	عدم اجماع	اجماع غیر یکدست	اجماع نسبی یکدست
نتیجه تحلیل	مؤلفه از فرایند دلفی	خروج زیر مؤلفه از فرایند دلفی	۱- اصلاح، ویرایش و ادغام و پیشنهاد	تثبیت گزینش زیر مؤلفه
			۲- انتقال به مرحله بعد	

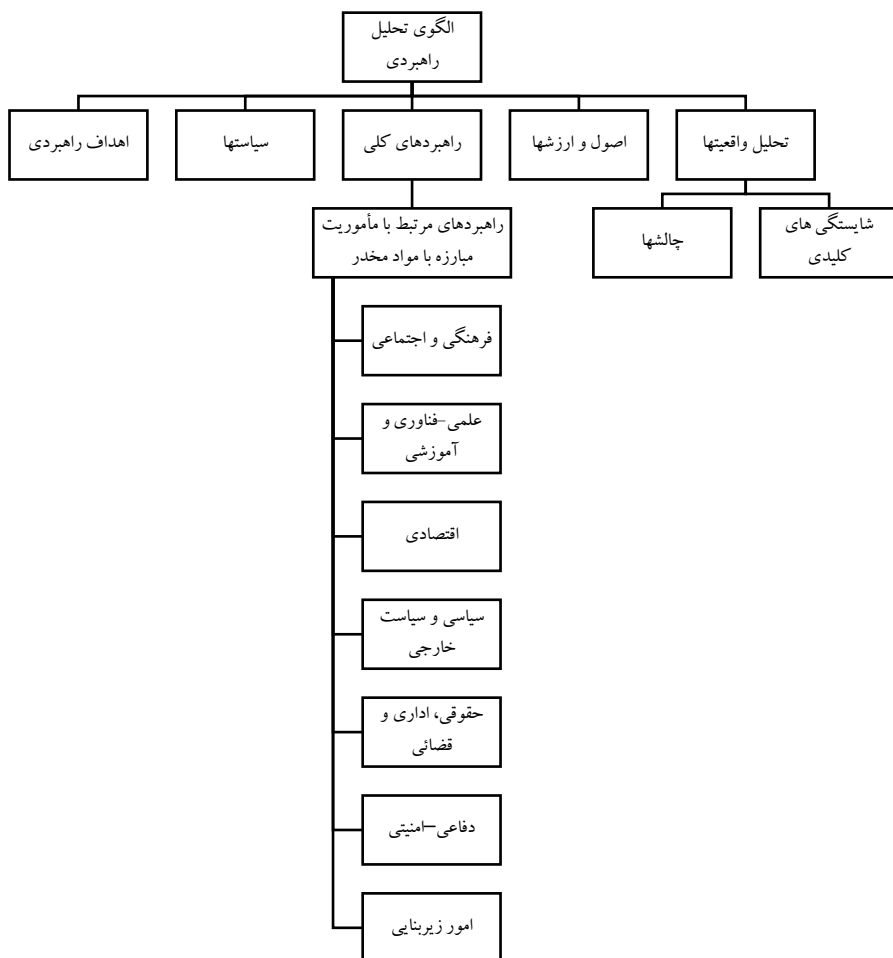
اکنون با توجه به ملاک داوری تعریف شده در بالا، یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل آماری پاسخ‌های مرحله ۱ دلفی برای هر کدام از مؤلفه‌های اصلی پنج گانه در قالب جدول ۳ نشان داده شده است؛ در طول اجرای مرحله ۱ دلفی همه اعضا در جلسه حضور داشتند؛ بنابراین ملاک تحلیل داده‌ها نظرات ۸ نفر اعضای پانل است؛ بنابراین تعداد ۸ نفر از مرحله ۱ در مرحله ۲ دلفی نیز شرکت کردند.

داده‌های آماری حاصل از مرحله ۱ دلفی با ملاک داوری و دامنه اجماع تعریف شده (جدول ۲) برای فرایند دلفی مطابقت داد و ارزیابی شده است و در پایان مرحله ۱ دلفی، تعداد و ترکیب مؤلفه‌های اصلی و زیر مؤلفه‌های راه یافته به مرحله ۲ دلفی استخراج و نتایج به اطلاع اعضای پانل رسانده شد. برای شروع پیوسته مرحله ۲ دلفی در پژوهش حاضر، ابزار دلفی در قالب برگزاری جلسه کانونی مجدد، حاوی نتایج جدول فوق (مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های خروجی) به همراه تحلیل آماری پاسخ‌های مرحله قبلی در اختیار ۸ نفر از اعضای پانل دلفی، به صورت تبادل نظر کارشناسی قرار گرفت؛ به طوری که مطابق ملاک داوری و دامنه اجماع دلفی (جدول ۲) برای مرحله ۲ دلفی ارزیابی شد که نتایج به دست آمده از پایان مرحله ۲ برحسب مؤلفه‌های اصلی و زیر مؤلفه‌ها، تائید و مبنای الگو قرار گرفت. با توجه به خروجی حاصل از فرایند دلفی، مدل تحلیل راهبردی در نظر رهبری را می‌توان در نمودار ۱ ترسیم کرد که در آن ۵ مقوله و دو زیر مقوله تحلیل واقعیت‌ها (شایستگی‌های کلیدی و چالش‌ها)، اصول و ارزش‌ها، اهداف راهبردی، سیاست‌ها و راهبردهای کلی مهم است.

نمودار ۱: الگوی تحلیل راهبردی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

مرحله سوم از مطالعه، شامل مرحله پس از مطالعه دلفی است که نهایتاً در طی فرایند خارج از دلفی، مجدداً جلسه آخر برگزار و ضمن گزارش الگوی تحلیل راهبردی، در حوزه جامعیت الگو، شمولیت الگو، ساختاری الگو، تناسب الگو و راهاندازهای اجرایی الگو طراحی و به منظور اعتباربخشی الگوی تجربی احصا شده و پس از جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل نظرات خبرگان موضوع، نتایج اعتباربخشی مدل نشان داد که مدل ارائه شده در محورهای پنج‌گانه شرایط لازم را داراست. علاوه بر این، چون هدف از الگوی تحلیل راهبردی، تدوین راهبردهای مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بود، درواقع؛ پس از تحلیل محتوای بیانات معظم‌له در مؤلفه‌های پنج‌گانه و زیر مؤلفه‌های الگو، گام بعدی تعیین راهبردهای مرتبط با مأموریت‌های مبارزه با مواد مخدر است؛ بنابراین با توجه به حوزه‌های مختلف سخنرانی‌ها، مجدداً جلسه‌ای متمرکز با حضور خبرگان، برگزار گردید. پس از بحث و تبادل نظر، مقرر شد که راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر، از راهبردهای احصایی از بیانات، در جلسات خبرگی، تعیین گردد و این راهبردها در جلسه‌ای مورد بررسی واقع و دسته‌بندی گردد. با توجه به بررسی بیانات و استخراج راهبردها، مشخص گردید که این راهبردها را می‌توان در هفت حوزه فرهنگی-اجتماعی؛ علمی-فناوری و آموزشی؛ اقتصادی؛ سیاسی و سیاست خارجی؛ حقوقی، اداری و قضائی؛ دفاعی - امنیتی و امور زیربنایی تقسیم‌بندی نمود. بنابراین این دسته‌بندی نیز مبنای الگوی تحلیل راهبردی قرار گرفت. الگوی جامع تحلیل راهبردی مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر در نمودار ۲ ارائه شده است.

نمودار ۲: الگوی جامع تحلیل راهبردی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مرتبط با حوزه مأموریت مبارزه با مواد مخدر

بحث و نتیجه گیری

امروزه پدیده مواد مخدر به عنوان یک مشکل ملی در اکثر کشورهای جهان و تنوع گونه های مواد مخدر و قاچاق بین المللی آن به مشکل جهانی تبدیل شده است. کمتر کشوری را می توان یافت که با معضل مواد مخدر و پیامدهای ناشی از آن درگیر نباشد؛ به طوری که این موضوع باعث کند شدن و یا حتی توقف روند توسعه ی جوامع مختلف شده است. در زمینه ی قاچاق مواد مخدر بیشتر گروه های جرائم سازمان یافته در تجارت

غیرقانونی مواد مخدر، فعال هستند. درواقع قاچاقچیان سازمان یافته مواد مخدر به عنوان بازیگران اصلی تجارت نامشروع مواد مخدر، با شیوه های مختلف و تأسیس شرکت های پوششی و برخی فعالیت های به ظاهر اقتصادی، پول خود را به صورت قانونی وارد بازار بانکداری سایر کشورها می کنند؛ البته در دنیای امروز مسئله ی مهم در تجارت مواد مخدر نه تولید و نه بازاریابی، بلکه ترانزیت آن است. از این رو شبکه ای منظم و وسیع و مخفی پدید آمده که با سازمان دهی بزرگ حمل و نقل جهانی شرکت های دارویی، باندهای تبهکاری بین المللی و محلی و حتی دولت مردان و مقامات محلی برخی از کشورها در آن فعال اند که این باندهای تبهکاری متفاوت از یکدیگر عمل می کنند.

از طرفی مواد مخدر و اعتیاد نیز یکی از جدی ترین و مهم ترین آسیب های اجتماعی است. طبق مطالعات، اعتیاد عامل بسیاری از مسائل و آسیب های اجتماعی دیگر در جامعه از جمله طلاق، خشونت، افزایش جرم و جنایت، فساد اخلاقی، بیکاری، پول شویی، سرقت، افزایش هزینه های عمومی جامعه، کاهش امنیت اجتماعی و ... را به دنبال دارد. بر این اساس نظام حکمرانی با تدوین سیاست ها و قوانین مرتبط با حوزه مبارزه با مواد مخدر همواره به دنبال مبارزه با این پدیده و کاهش آسیب اجتماعی آن بوده است. مبارزه با مواد مخدر یک کار پیچیده است و دستگاه های مختلفی در این زمینه در سطوح مختلف آموزشی، درمان، حمایتی، نظامی و قضایی باید وارد شوند. بر این اساس تدوین راهبردهای تحول بخش و عزم مدیران ارشد در نقش آفرینی برای انتقال راهبردها، حائز اهمیت است. بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مانند زنجیره ای به هم پیوسته است که با کنار هم قرار دادن این زنجیره می توان اندیشه این نظریه پرداز اسلامی-ایرانی و متفکر مسلمان را به عنوان راهبردهای اساسی در تمامی زمینه های مختلف به کار برد. البته درک الگوی راهبرد مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مستلزم تثبیت معانی فراهم آمده از کلیدواژه های اصلی و شناسایی نقاط قانونی و متمرکز از بیانات ایشان و شناخت روابط بین آنهاست. در این پژوهش، الگوی تحلیل راهبردی مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری شامل پنج مؤلفه، تحلیل واقعیات؛ اهداف راهبردی؛ راهبردهای کلی و عمومی؛ اصول و ارزش ها؛ سیاست ها است که فرایند تحلیل راهبردی را تشکیل می دهند.

در بعد تحلیل واقعیات؛ شایستگی کلیدی، قدرت تعیین کننده دارد و همچنین فرصت های پیش روی کشور را شامل می شود. همچنین در واقعیت ها بایستی موانع، تهدیدها و آسیب پذیری ها ملحوظ نظر باشد؛ بنابراین در الگوی تحلیل راهبردی، توجه به واقعیت ها به عنوان یکی از ملزومات نیل به وضع مطلوب یا اهداف راهبردی، مهم بوده و بر اساس این واقعیت ها، تحلیل گر راهبردی قادر است ابزارهای مادی و معنوی حرکت به سمت اهداف راهبردی و موانع و مشکلات موجود را شناسایی کند. مؤلفه دوم الگوی تحلیل راهبردی، تدوین و طراحی اهداف راهبردی است که مقام معظم رهبری (مدظله العالی) آن را مانند یک قطب نما می داند. در تفکر راهبردی بیش از سازوکارهای اجرایی، باید به هدف نهایی توجه شود. ارزشمندی سازوکارهای اجرایی به میزان تأثیر گذاری آن ها در تحقق هدف نهایی بستگی دارد و بدون تشخیص میزان تأثیر گذاری، صرف منابع برای سازوکارها و خطوط حرکت غیر مؤثر، توان لازم برای پرداختن به اهداف اصلی را از بین می برد؛ بنابراین آنچه اصالت دارد تحقق هدف است و نه حل مسئله. مؤلفه سوم در الگوی تحلیل راهبردی، به راهبردهای کلی و عمومی اختصاص دارد. راهبرد در گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله العالی) یک الگو برای حل مسائل معرفی می کند. درواقع راهبردها در دیدگاه ایشان بایستی قاعده شکن و مرز شکن و خلاقانه و آینده ساز باشد. چنین راهبردهایی قابلیت هدایت و اداره نظام جمهوری اسلامی ایران و بهره گیری کارآمد و مؤثر از همه منابع انسانی و مادی برای تمرکز بر اولویت های راهبردی برخوردار است. درک و عمل در چارچوب الگوی راهبردی ارائه شده، نوعی بصیرت و فهم را فراهم می کند تا در شرایط پیچیده اجتماعی، واقعیت ها و قواعد آن به درستی شناخته شوند و ویژگی های جدید جامعه زودتر از دیگران کشف شوند. از طرفی، مقابله و مبارزه با ورود، عرضه، تولید و توزیع مواد مخدر و روان گردان ها در جمهوری اسلامی ایران، وارد مرحله جدیدی شده است. ظهور فناوری های نوین، رشد فضای مجازی و معرفی انواع مواد مخدر در این فضا، کشور را وارد چالشی جدید نموده است.

بنابراین مقابله با این اتفاق، مستلزم اتخاذ راهبردهای جامع در این حوزه است. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در تمامی سخنرانی و بیانات خود، جهت گیری هایی را در تمام

حوزه‌ها مشخص نموده است. شناسایی این جهت‌گیری‌ها در حوزه‌های مرتبط با مواد مخدر برگرفته از بیانات ایشان امکان‌پذیر بوده و می‌تواند تصویر روشنی برای گلوگاه‌های مبارزاتی تداعی نماید. بر این اساس در الگوی تحلیل راهبردی، راهبردهای حوزه مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر بر اساس راهبردهای برگرفته از بیانات معظم له و دسته‌بندی آن در هفت حوزه، مبنای استخراج راهبرد، قرار گرفت. در بعد چهارم به اصول و ارزش‌ها اشاره شده است. در این بعد می‌توان بایدها و نبایدها و ارزش‌های بنیادین که بر کلیه تصمیمات اثر داشته و هدایت‌گر راهبردها می‌باشد را مبنای برنامه‌ریزی و نیل به اهداف در نظر داشت؛ بنابراین برای تشخیص اهداف و راهبردهای مختلف به‌ویژه راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر و ارزش‌های اصلی و راهبردی، لازم است به اندیشه رهبر انقلاب مراجعه شود. بعد پنجم؛ سیاست‌ها است. سیاست‌ها برای تحقق آرمان و اهداف است. درواقع بر اساس نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نوسازی نظام به معنای تجدیدنظر در آرمان‌ها نیست، بلکه به معنای تغییر در سیاست‌ها و تدابیر است. از نظر معظم له، جهت‌گیری‌ها بایستی به شکل سیاست عملی دربیاید. باید در خلال این سیاست‌های عملی، اهداف کلی و جهت‌گیری‌ها تبیین شود و نقش پیدا کند و برجسته شود. سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر نیز در راستای تدوین همین جهت‌گیری‌ها تهیه شده است؛ بنابراین تدوین سیاست‌ها و شناسایی این سیاست در بیانات می‌تواند جهت‌گیری در حوزه مبارزه با مواد مخدر را تبیین نماید.

در این پژوهش، یک الگوی بومی و جدید تحلیل راهبردی ارائه شد و فرایند آن به راهبرد و دسته‌بندی این راهبردها در حوزه مرتبط با مأموریت مبارزه با مواد مخدر یک فرایند نوظهور است که می‌تواند مورد استفاده محققین و پژوهشگران قرار گیرد؛ اما در خصوص مقایسه نتایج حاصل از تحقیق حاضر با دیگر پژوهش‌های انجام شده نیز بایستی عنوان نمود که الگوی تحلیل راهبردی ارائه شده در این تحقیق به لحاظ تدوین واقعیت‌ها، اهداف راهبردی و راهبرد با تحقیق محمدلرد (۱۳۹۲) و به لحاظ تدوین شایستگی‌های کلیدی و چالش‌ها با تحقیق مسلمی و فاضلی (۱۳۹۷) همسو است؛ اما همان‌طور که بیان شد این تحقیق به لحاظ در نظر گرفتن تمامی مؤلفه‌های راهبردی برگرفته از اندیشه و

گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛ همچنین تبدیل این مؤلفه‌ها به راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر و دسته‌بندی نمودن راهبردها، یک الگوی جامع می‌توان تلقی نمود. ضمن اینکه دسته‌بندی این راهبردها می‌تواند در تعیین نقش سازمان‌های متولی مبارزه با مواد مخدر را تعیین و برنامه اقدام هر کدام از این دستگاه‌ها را برنامه‌ریزی نمود. با توجه به اینکه الگوی تحلیل راهبردی ارائه شده در این تحقیق، برای تدوین راهبردهای حوزه مبارزه با مواد مخدر مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مورد استفاده قرار گرفته و یافته‌های حاصل از آن مورد تأیید قرار گرفته است، پیشنهاد می‌گردد سازمان‌ها از الگوی تحلیل راهبردی متناسب با مأموریت خود استفاده نمایند.

منابع

- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۷۳/۰۳/۰۸
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۹۲/۰۴/۳۰
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان نظام، ۱۴۰۱/۰۱/۲۳
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱/۰۳/۰۴
- پالیزبان، محسن (۱۴۰۰). سنجش موقعیت راهبردی انقلاب اسلامی و تدوین برآورد راهبردی برای رسیدن آن به موقعیت مطلوب. فصلنامه سیاست، ۱(۵۱)، ۳۵-۳۹.
- پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آیات‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (۱۳۹۲). روش تحلیل سیاسی (مجموعه بیانات حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره مهارت‌ها و فنون تحلیل سیاسی، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.
- سند تحول دولت مردمی، نسخه ۱، سال ۱۴۰۰.
- علی‌احمدی، علیرضا؛ فتح‌الله، مهدی و تاج‌الدین، ایرج (۱۳۹۰). نگرش جامع بر مدیریت/استراتژیک، تهران: تولید دانش.
- محمدی‌لرد، عبدالمحمود (۱۳۹۲). مدل تحلیل راهبردی در اندیشه مقام معظم رهبری. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۶(۶۲)، ۷-۲۹.
- مسلمی، حسین و فاضلی، سیدطاهر (۱۳۹۷). مدل تحلیلی راهبرد در منظومه فکری مقام معظم رهبری. فصلنامه راهبرد، ۲۷(۸۹)، ۶۷-۹۴.
- ویتینگتون، ریچارد (۱۳۹۱). چپستی راهبرد (درآمدی بر الگوهای شکل‌گیری راهبرد)، ترجمه بهمن حاجی - پور، تهران: سمت.